

1927-től politikai pályára lépett, a Bethlen István vezette Nemzeti Egység Pártjának keretei között országgyűlési képviselő volt három cikluson át. Váry hitvallását úgy fogalmazta meg, hogy „a népképviselő legyen elsősorban jószándékú, jólelkű, a népet önzetlenül szerető, becsületes ember”. Képviselőként részint igazságügyi kérdésekkel foglalkozott, így ő volt a képviselőházi előadója a Csemege-kódexet korszerűsítő II. büntető novellának, másrészt a Duna-völgye vízgazdálkodási, valamint a mezőgazdasági kistermelők támogatásának kérdéseiben hallatta hangját. Sikeresen képviselte Csengőd és környéke lakosságának érdekeit (egészséges ivóvízzel való ellátás, a Fülöpszállás–Soltszentimre közötti út megépítése, a gazdálkodókat sújtó közterhek csökkentése). Munkásságának elismeréseként Csengőd, Fülöpszállás, Dömsöd települések az 1930-as években díszpolgárukká avatták.

Váry Albert Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közéletében is részt vett. Itt is a józan hangot képviselte, s mint 1938. január 11-i közgyűlési felszólalásában mondta: azt, hogy „ki a jobb keresztény, kiből buzog jobban a hit, azt a templomokban kell eldönteni. Azt, hogy ki a jobb hazafi, azt szorgalommal és munkával kell kiérdemelni.” A szélsőjobb, nyilas mozgalmak előretörése ellen is szólt emelt, s felhívta a köztisztviselőket a pártpolitikai érdekek érvényesítésétől való tartózkodásra.

A II. világháborút követő új politikai berendezkedés idején Várynak a vörösterorról 1921-ben írt könyve, valamint a terroristák perében elmondott vádbeszéde tiltott irodalom lett. 1945 februárjában indultak meg azok az

egykori fehérterror miatti népbíróági eljárások, amelyekben a felelősségre vonások alapját Váry Albertnek az elkövetett kegyetlenkedésekről írt, 1921–1922-es összefoglaló jelentései képezték. Ezen eljárásokban Váryt többször kihallgatták tanúként. A meghozott ítéletek számos helyen az ő és Kovács Péter tanúvallomásaira, mint megbízható, hiteles személyekére hivatkoztak. 1947. május 13-án a Budapesti Népbíróság ítéletet hirdetett Héjjas Iván és társai ügyében. A per eredményeképpen 39 személyt elítéltek, 16 személyt felmentettek. Héjjas Ivánt és Francia Kiss Mihályt távollétében halálra ítélték (utóbbin 1957-es kézre kerülése után hajtották azt végre, míg egy személyt 1949-ben végeztek ki az ítélet alapján).

Váry Albertet 1950. november 1-jétől megfosztották nyugdíjától, lakását elvették, majd 1951. június 22-én, több ezer budapestivel együtt kitelepítették, és a Békés megyei Hunyára deportálták. Itt élt 1953 januárjáig beteg, sanyarú körülmények között. Ekkor egyéni engedéllyel Csengödre, testvére családjához költözhetett, ahol 1953. október 1-jén meghalt.

Az emléknapon Dr. Váry Albert személyében egy kiváló embert és ügyészt ismerhettünk meg, aki helyt tudott állni a maga tragikus korában. Egész tevékenységét áthatotta a jog tisztelete, s tetteivel igazolta azon mondását, hogy „állami és társadalmi életünknek elsősorban a jogrend és a jogbiztonság az alapja”.

**Tóth-Zsámboki Judit**



**M**áthé Gábor professzor, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Jogtörténeti Albizottságának elnöke kezdeményezésére merült fel az az ötlet, hogy méltó emléket állítsunk a Tripartitum születésének ötszáz éves ünnepére. Máthé Gábor fáradtságot nem kímélő szervezői munkájának eredményeképpen 2014. március 25–26-án rendezték meg a Magyar Tudományos Akadémián a *Tripartitum 500 év múltán* című konferenciát a MTA Jogtörténeti Albizottsága, a Nemzeti Közszerződési Egyetem és az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont (BTK) Történettudományi Intézet szervezésében.

A szerzők júniusra a konferencia előadásait írásban is elkészítették, és a Nemzeti Közszerződési Egyetem Máthé Gábor szerkesztésében közreadta *A magyar jog fejlődésének fél évezrede. Werbőczy és a Hármaskönyv ötszáz esztendő múltán* című kötetet.<sup>1</sup> A könyv bemutatójára Trócsányi László igazságügy-miniszter értékelő méltatásában és Stipta István egyetemi tanár jogtörténeti analizisével 2014. július 14-én került sor.

<sup>1</sup> *A magyar jog fejlődésének fél évezrede. Werbőczy és a Hármaskönyv ötszáz esztendő múltán*. Szerkesztette Máthé Gábor (Kiadja a Nemzeti Közszerződési Egyetem, Budapest, 2014, 242 p.; ISBN 978 615 534 457 2)

## Gondolatok a Magyar Tudományos Akadémián a Tripartitumról megrendezett konferencián

A jelen írás lehetőséget nyújt arra, hogy a konferencia immár nyomtatásban is megjelent kötete alapján összegezzem a konferencia megállapításait, és néhány gondolatot is megosszak az érdeklődőkkel.

A konferenciát Vékás Lajos, az MTA alelnöke, az Állam- és Jogtudományi Bizottság elnökségi tagja nyitotta meg. Köszöntőjében rámutatott, hogy a szakemberek között nincs teljes egyetértés a tekintetben, hogy Werbőczy opusa mennyiben épített az európai közös jog, a *ius commune* elemeire. E vita eldöntése a jogtörténetírás adottságai közé tartozik. Reményének adott hangot, hogy a konferencia hozzájárulhat ahhoz, hogy néhány fehér folt eltűnjön Werbőczy életrajzából, és ahhoz is, hogy művé-

nek értékelése ismét a történész és jogtörténész szakértők kezébe kerüljön.

Péter Katalin *A Tripartitum 16. századi anyanyelvű fordításairól* tartott előadást, amelyben Veres Balázs, Heltai Gáspár fordítását és egy harmadik horvát Tripartitum-fordítás hatását elemezte. Szerinte az anyanyelvű fordítások társadalmi vagy gazdasági megkülönböztetés nélkül mindenkinek szóltak. A közönség mindenki volt, aki az anyanyelvű fordított jogszakszöveget igényelte, illetve mindenki, akinek szüksége volt rá, bár az anyanyelvű fordítások nem töltötték be a létrehozóik által nekik szánt feladatot, mert a joghoz értő emberek latinul is tudtak. Nyilván a latinban járatlan emberek igényelték az anyanyelvű fordításokat, de az ő igényeiket adatok hiányában nehéz felmérni.

Neumann Tibor *Werbőczy István családja és személyes életútja* című előadásában nem foglalkozott a Tripartitum szerzőjének teljes életpályájával, hanem annak csupán első szeletével: származásával és rokoni kapcsolataival, amely kérdéskör értelemszerűen Werbőczy pályafutásának kezdeti szakaszára vethet a korábbinál élesebb fényt. A kérdés újabb áttekintése azért volt időszerű, mert ma már sokkal több forráshoz férünk hozzá, amelyeket az előadó igyekezett áttekinteni.

Tringli István *A kora újkori kodifikáció és a Hármaskönyv* című előadásában kifejtette, hogy a kora újkori kodifikáció nagyobb részben a jogszokások egységes szerkezetbe foglalását jelentette, nem pedig egységes törvénykönyv alkotását. Ezután a Tripartitumot a korabeli jogkönyvekkel hasonlította össze. Az összehasonlításba a következő tizenkét művet vonta be: az 1479-es nürnbergi reformáció, az 1482 körül lezárt morva jogkönyv, az 1498-as worms-i reformáció, az 1500-as cseh országos rendtartás, Viktorin Kornel ze Všehrd 1508-as *Kilenc könyv* című jogkönyve, az 1509-es frankfurti reformáció, az 1518-as bajor reformáció, az 1520-as freiburgi városjog, majd az 1529-es első litván statútum. Két lengyel munka, az 1532-es *Correctura iurum*nak is nevezett összeállítás és Jakub Przyłuski 1553-ban befejezett *Leges seu statuta* című műve, végül pedig az 1554-es württembergi jogkönyv zárta a sort.

Oborni Teréz *Zoltay János Supplementum Tripartiti című kézírata* című előadásában egy olyan eddig ismeretlen kézíratról beszélt, amelynek szerzője Zoltay János erdélyi fejedelmi táblai ülnök, és amely kézirat tartalmát tekintve egyszerre index és valamiféle gyakorlati útmutató a fejedelmi tábla esküdt ülnökei, sőt ítélőmesterei szá-

mára, akik munkájuk során a Tripartitumot használták, de szembetalálkoztak olyan különleges jogesetekkel vagy eljárási szokásokkal, amelyekre nézve nem találtak eligazítást Werbőczy könyvében. Ezt támasztja alá a kézirat teljes címe is: *Supplementum Tripartiti de casibus jure non*

*decisis per Joannem Zoltay serenissimi principis Transylvaniae assessorem in judiciis recenter compilatum in quo jura quoque deficientia e canonico et civili jure annectuntur: ut legum exempla in illustri loco posita, quid etiam apud nos fieri in similibus casibus oporteat, praemonstrent.* A cím alapján a szerző a Tripartitum joghézagait a ius communéből pótolta.

Bogdándi Zsolt, az Erdélyi Múzeum-Egyesület tudományos munkatársa *Az erdélyi központi bíráskodás kialakulása és főbb jellegzetességei (1541–1571)* című előadásában kifejtette, hogy az erdélyi vajdaság bírói széke és an-

nak iratkiadó szerve, a kancellária az 1526-ban bekövetkezett törés és az azt követő zavaros időszak ellenére is eljutott arra a szervezetségi szintre, hogy a fejedelemség kori központi szervezet leglényegesebb alkotóeleme lehessen. Buda eleste és a királyi udvar maradványainak, a jogtudó szakembergárdának Erdélybe való húzódása azonban új helyzetet eredményezett, amelynek következtében a kialakuló államalakulat központi bíráskodása inkább a királyi kúria mintáját követte. A legkorábbi Hármaskönyv-hivatkozás Erdélyből, a székelyektől származott, s 1535 novemberében, a vajda által tartott bírói közgyűlésen hangzott el.

Varga Szabolcs, a Pécsi Hittudományi Főiskola docense *Horvátország és Szlavónia Werbőczy Tripartitumában* című előadásában kiemelte, hogy a Habsburg Birodalom fennállása idején a Tripartitum a magyar–horvát közjogi viták gerjesztője volt. 1920 után a téma a tudományos diskurzus keretei közé került, a kora újkori jogi szövegek iránt megszűnt az akut politikai érdeklődés. A horvát történetírás azonban nem emiatt negligálta Werbőczy munkáját a 19. század közjogi harcaiban. Ennek legfőbb oka a III. Könyv 1. cikkelyének fogalomhasználata volt, ahol a délszláv királyságokat a Magyar Királyság szent koronájának alávetett országokként („regna subjecta”) jellemezte. A horvát–magyar kiegyezés előtt dúló polémiaiban ugyanis az volt a legfontosabb kérdés, hogy a Horvát Királyság társult része, azaz pars annecta, vagy alávetett része, azaz pars subjecta a Magyar Királyságnak.

Zlinszky János *A Hármaskönyv és a római jogi receptio kérdései* című előadásában hangsúlyozta, hogy a Tripartitum a magánjognak éppen a legfontosabb részeit, a



Werbőczy István portréja a Tripartitum magyar fordításának 1749-es kiadásában

tulajdon és a szerződésrendszer szabályozását egyáltalán nem tartalmazta. Tulajdon helyett csupán gyökeres birtokról beszél, tehát a földtulajdonon fennálló haszonjogokról, ami pedig a szerződéses rendszert illeti, az alapszerződés, a kereskedelmi adásvétel összes válfajai közül csupán a nemesi birtok királyi hozzájárulással történő átruházásáról ejt néhány szót, mintha Magyarországnak Mátyás király idejében semmifajta kül- vagy belkereskedelme, áruforgalma, hitellete egyáltalán nem lett volna. Ez nyilván lehetetlen, és történelmileg tudjuk, hogy nincs is így. Csak az lehetséges, hogy Werbőczy czekeket nem tartotta szükségesnek szabályozni, mert a hazánkban alkalmazott európai *ius commune* ezekben a kérdésekben bőséges eligazítást nyújtott.

Bónis Péter *A Tripartitum és az európai ius commune* című előadásában jog-összehasonlító módszerrel kimutatta, hogy a Tripartitumban jelentős mennyiségű szó szerinti vagy tartalmi idézet van, amely az olasz egyetemeken tanító híres kommentátoroktól, Bartolustól, Baldustól és másoktól ered. Ez eddig nem volt ismert. Az előadó ebből több jelentős következtetést vont le. Egyrészt ennek alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a Tripartitum forrása nem a római jog, mert Werbőczy nem az ókori római jog forrásait idézte és használta, hanem a *ius commune* szerzőit, a glosszátorokat és kommentátorokat, akik a Tripartitum írása idején a legkorszerűbb jogtudományi felfogást képviselték. Itt tehát nem „a római jog recepciójáról” van szó, hanem a *ius commune*, az európai közös jog befolyásáról. (A *ius commune* és a római jog nem ugyanaz!) Werbőczy nem egy elszigetelődött országnak a gyakorlatban úgy-ahogy kiképzett, tudományosan viszont elmaradott, műveletlen jogásza, hanem egy olyan magyar jogász, aki tisztában volt a jogtudománnyal, és ismerte az európai jogtudományi irodalom, a *ius commune* korszerű eredményeit, és ez az európai *ius commune* a Tripartitumba is bekerült.

Béli Gábor *A bírói gyakorlat a 16. század elejéig* című előadásában kifejtette, hogy a Hármaskönyv nem hozott perjogi újításokat a II. rész 6. címében rögzített elvárásnak, a perrend változtatás nélküli fenntartásának megfelelően. A perfolyamra, elsősorban a királyi kúriában folyó eljárás menetére alapozva összegyűjtött perjogi anyagból valóságos perrend nem állt össze, csak praktikus, jobbra per associationem kapcsolódó az egyes eljárási elemek egymáshoz a gyakorlatból merített tapasztalatokból kiinduló magyarázatokkal ötvözve. Ezek a megoldások a bírósági praxisban, a nemes peres ügyekben felmerülő kérdések tisztázását célozták, nem pedig valamiféle elveken nyugvó rendszer kidolgozását. Emellett a Tripartitum használatba vétele átforgalmazta a megyei törvényszékek előtt folyó eljárást is. A megyék, ha nem is hivatkozták meg rendelkezéseit, a Hármaskönyv több rendelkezését átültették, illetve beépítették törvényszéki gyakorlatukra alapozott szabályzataikba, igaz, nemegyszer csak avégre, hogy a rendszabás jogszerűségét kellőképpen megalapozzák.

Homoki-Nagy Mária *A polgári kori magánjog kialakulása* című előadásában kifejtette, hogy bár Werbőczy Tripartitumában csak az örökbevallást és az időleges bevallás szabályait rögzítette, azonban ez nem jelentette azt, hogy nem alakultak ki más szerződési típusok. A késő rendi kor

századaiban a haszonbérleti szerződésnek, a vállalkozási szerződésnek, ezen belül a szolgálati szerződésnek, bár törvényben egyik sem volt rögzítve, olyan kifinomult szabályai alakultak ki, amelyek már csak arra vártak, hogy törvényi szinten is megfogalmazásra kerüljenek. A 16–18. századi bírói gyakorlatból a szerződések jogának legfontosabb szabályai is kiolvashatók. A kötelmi jog egészét a magyar rendi magánjogban nem szabályozta törvény. De ha a kutató az egyes bírói döntéseket, az írásba foglalt szerződéseket egymás mellé teszi, megrajzolhatja a vagyoni jogi viszonyok között a szerződések általános szabályait. Ezen szabályok ismerete vezetett el oda, hogy a reformkor országgyűlései néhány szerződési típust már törvényi szinten szabályoztak.

Mezey Barna *A Hármaskönyv büntetőjogi rendelkezései* című előadásában kiemelte, hogy a Tripartitumba felvett büntetőjogi rendelkezések töredékes büntetőjog benyomását keltik. Szerinte ennek oka a korabeli büntetőjog-tudomány fejletlenségében keresendő, és nem abban, hogy Werbőczy szándékosan hagyta ki a Tripartitumból azokat a normákat, amelyeket a *ius commune* tankönyveiből a jogalkalmazók úgyis kiolvashattak. Mezey szerint a magyar büntetőjog Werbőczynek köszönhetően sajátos magyar jogintézményeket fejlesztett ki, és mentes maradt a római jog befolyásától.

Rácz Lajos *Werbőczy – Szerződéses elmélet* című előadásában kifejtette, hogy Werbőczy elsődleges érdeme abban van, hogy vadonatúj teóriák helyett átvizsgálván a régieket, azokból egy új szintézist hozott létre. Összegzésében, ahogy összerakja az addigi államtudomány eredményeit, végül is egy újfajta teljesség, a Szent Korona-tan első megfogalmazása jött létre. Lényegében nem tett mást, mint a már létező két nagy teóriát, a koronatan és az organikus államfelfogást egybekapcsolta a hatalomátruházás gondolatának a segítségével.

Az első ülésnap előadások végén Máthé Gábor, az MTA Jogtörténeti Albizottságának elnöke mondott zárót, amelyet a konferenciakötetben is közöltek. Máthé Gábor, Coing és Wieacker munkáira hivatkozva, európai összefüggésbe helyezte a Tripartitumot. A Hármaskönyvre az európai közös jog, a *ius commune* is hatott, amely nem törvényi, hanem tudós jog, jogtudományi jog, amelyet a jogtudománnyal foglalkozók alkottak. A *ius commune* állam nélküli jog volt, a középkori Európa nem a legislatív unifikáció útját járta. A *ius commune* és a saját jog, a *ius proprium* továbbá egymáshoz kötött rendszert képez, amelyben a glosszatori civiljog (amelyet helytelenül sokszor csak római jognak neveznek, jóllehet nem ugyanaz, mint az ókori római jog) akkor is szerepet kapott, ha nem történt meg a recepciója.

A március 26-i, második ülésnap első előadását tartó Paczolay Péter, az Alkotmánybíróság elnöke *A hatalom gyakorlása és korlátai Werbőczy művében* című előadásában úgy vélekedett, hogy a Tripartitum önmagában is az önkény és a hatalom korlátja volt; természetesen nem modern értelemben, de a jogbiztonságot és a joguralmat szolgálta. Ezt szolgálja, illetve fejezi ki programként a királyhoz intézett „ajánlat” három példája is. A Tripartitum nélkül nem lehetett volna elkerülni a magyar jog parti-



kularizálódását, vagyis egységben tartotta a jogot az ország területén. Egyszerre volt törvénykönyv és jogkönyv (tankönyv). Paczolay szerint a Tripartitum a magyar jogi hagyomány építésének fontos alapköve volt a római jog ekkor más országokban folyó recepciójával szemben. A magyar jog rögzítésével tulajdonképpen a barbár jogi hagyományt humanista eszközökkel védte meg. Politikatörténetileg ezért a Tripartitum szorosan összekapcsolódott a nemzeti függetlenség hangsúlyozásával. Köztudott, hogy Ausztria a magyar jogrendet mindig is idegen jognak tekintette, nem olvasztotta be a Habsburg-monarchia jogrendjébe. Paczolay szerint a Tripartitum a bírói ítéletekre és szokásra alapozott konzervatív jogi szemlélet példája, a sajátos magyar jogi történelmi hagyomány megjelenítője.

*A feudális, a polgári és a jelenkori bírói gyakorlat hatása a jogfejlődésre* című előadásában Darák Péter, a Kúria elnöke kifejtette, hogy a Hármaskönyvben minden egyes jogszabályi rendelkezés szoros kapcsolatban van a független magyar állam eszméjével. Az, hogy Magyarországot nem lehetett beolvasztani, éppen a Hármaskönyvben írt jogintézmények kidolgozottságának, jogtudatformáló erejének köszönhető. Grosschmidot idézve értékelte Werbőczy munkáját, s akként foglalt állást, hogy „itt nem olyan szerzővel állunk szemben, aki construal és codifikál, hanem aki csak rostálja s leírja azt, ami a gyakorlatban van”.

Kukorelli István *Magyarországot saját alkotmánya nélkül kormányozni nem lehet* című előadásában úgy vélekedett, hogy a Szent Korona sajátos és Európában egyedülálló hatalomgyakorlási elmélet hordozója volt. 1848-ig a nemesség jelentette a nemzetet, a polgári alkotmányosság megteremtését követően pedig a választópolgárok közössége. A történelmi magyar közjogban és jogász kultúrában mindig, az önálló állami lét elvesztése vagy korlátozása idején pedig különösen élt az a gondolat, hogy Magyarországnak önálló alkotmánya van. „Van alkotmányunk, kell lennie országunknak is!” A nemzeti jelképekben az alkotmányos öntudat, a szuverén magyar államiság jelenik meg, amit legösszetettebben a Szent Korona fejez ki. A Tripartitum része volt a történelmi alkotmánynak, és a nemesség ragaszkodása a Tripartitumhoz annak a meggyőződésnek a kifejeződése volt, hogy Magyarországot saját alkotmánya nélkül kormányozni nem lehet.

Réti László, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke *A jogi képviselő szerepe és a ius patrium* című előadásában kifejtette, hogy a ius patrium több, mint a rendi, nemesi Magyarország joga. Történetében nyilván cezúra a Hármaskönyv megszületése. Hiszen nemzeti jog mindig volt, a nemzet mindig jogi keretek között működött, birodalomközi és általában birodalmi létben élt. Nem csak nemesekből állt az ország, ügyei mindenkinek voltak. A rendiesedő társadalomban hatottak a ius commune, a szász jog, a városi és partikuláris jogok.

\*\*\*

A kötet kiadása nagy öröm a jogtörténész szakma számára. A hazai jogtörténet egyetemi oktatása ezer évet fog át. Ebből 848 év, vagyis az 1000 és 1848 közötti időszak jogrendszere szorosan összefügg a középkori magyar jog-

rendszerrel. Ebben a korszakban Werbőczy művének igen nagy jelentősége volt. Ehhez képest az elmúlt rendszer hathatós tevékenységének nyomán kevés kivétellel mára már szinte teljesen eltűnt a középkori jogtörténet a jogtörténelmi tanszékekről, és a középkori jogtörténettel első helyen foglalkozók száma igencsak megcsappant Magyarországon.

Pedig ennek nem kellene így lennie, elég, ha csak tölünk nyugatabbra tekintünk. Németországban és Olaszországban még mindig elég nagy számban születnek középkori jogtörténettel foglalkozó munkák, amelyek nemcsak mennyiségben, hanem minőségben is felülmúlják a magyar tudományos termést. Pedig a középkori kéziratok tanulmányozása nem kevés szakértelmet, és nem utolsósorban nem kevés pénzt igényel, gondoljunk itt például a nagy német digitalizálási programokra, amelyet például a német állam nagyszabású finanszírozásával nemcsak az egyik legnagyobb könyvtár, a müncheni Állami Könyvtár indított, hanem sok más kisebb könyvtár is részt vesz a munkában.

De a nálunk területileg kisebb országok is kiveszik a részüket a középkori jogtörténet tanulmányozásából. Hollandiában Robert Feenstra a középkorkutató jogtörténészek egész sorának volt mestere, és hosszú tudományos működésének gyümölcse az a holland középkorral foglalkozó jogtörténelmi iskola, amely nemzetközi elismertségnek örvend.

Míg hazánkban, a diktatúra idején ideológiailag is gyanúsaként számított a középkorral való foglalkozás, addig ezalatt Nyugat-Európában élénken keresni kezdték azokat a történelmi példákat, amelyeket a megszülető Európai Közösségek jogrendszerének kialakításakor mintának vehettek. Nem volt még eldöntve, hogy Európa pusztán részleges gazdasági unió lesz, hanem eleinte szélesebb jogi alapon gondolkodtak. Bár a korabeli politikusok tisztában voltak azzal, hogy a világháború sebeit nem egykönnyen lehet eltüntetni, és létrehozni az európai jogegységet, de ekkor még nem szűkölt le az európai egység gondolata pusztán a gazdasági szférára. Az érdeklődés a nemzeti kódexek, a nacionalista szellemben fogant Code civil és más polgári és büntető törvénykönyvek helyett az európai ius commune felé fordult, amely az európai népek közötti közösségnek volt egyik szép példája. Helmut Coing tudományos tevékenysége, aki szintén igen jelentős műveket írt a középkori jogtörténetről, ennek az európai irányzatnak volt a mintapéldája. Ő alapította meg az európai jogtörténettel foglalkozó Max-Planck Intézetet, és a jelentős állami támogatással létrehozott intézetben ő irányította a tudományos munkát. Figyelmüket igyekeztek kiterjeszteni Kelet-Közép-Európa is, bár a vasfüggöny ebben nagy akadály volt. Coing az Európai Bizottságtól is kapott pénzt és bátorítást munkája megkezdéséhez és folytatásához, ami bizonyítja, hogy akkoriban a középkori ius commune iránti érdeklődés nem pusztán Coing egyéni kutatási programja, érdeklődése volt, hanem ezt akkoriban európai szinten is támogatták.

A magyar jogtörténészek alig tudtak bekapcsolódni ebbe a munkába. Kevesen kaptak kiutazási engedélyt, a 80-as évek végére pedig a jelentős középkorász nemzedék

nyugdíjba vonult. A kommunista rendszer idején a fiatal jogtörténészek más instrukciókat kaptak tudományos munkájukhoz, mint nyugat-európai társaik. Jogtörténészeink latintudása megcsappant, a középkorkutatás megszűnt. Felülkrekedett az ideológiailag sulykolt nézet, amely szerint a középkori jogtörténetnek nincsen gyakorlati jelentősége, elavult, megszüntetésre ítélt jogtudomány-terület ez. Minél gyorsabban megszűnik, annál jobb!

A 90-es évekre már szinte csak a római jogászok tudtak latinul, ezért néhány római jogász önképzéssel foglalkozni kezdett bizonyos középkori magánjogi témákkal, azzal az indokkal, hogy a „római jog továbbélésével” foglalkozik. Miután egy-két római jogász átképezte magát „egyetemes magánjogásszá”, a középkori jogtörténet kettéhasadt magánjogtörténetre és közjogtörténetre. Az előbbi hallgatólagosan megkapták a római jogászok, az utóbbi művelése megszűnt. Miután a középkorkutatás kérdését így sikerült elrendezni, akként, hogy részben megszűnt, részben megosztottak rajta a római jogászok, az elmúlt rendszerben képzett tétéles jogászok még mindig az akkor tanult kliséket használják, mint pl. „feudális korszak”, „jogi elmáradottság”, „megkésett kelet-európai jogfejlődés” stb.

Tény, hogy a közös jog, a *ius commune* gondolata középkori eredetű. Ekkor még nem a mai nemzetiségi kategóriákban gondolkodtak az emberek. A középkori emberek tartományi nemzetisége volt, toszkán nemzetiségű volt, s nem olasz, bretagne-i volt, s nem francia stb. Persze

a 21. századi valóság más, mint a középkori, de a 21. századi Európa építéséhez nem haszontalan figyelembe venni azt, amit a középkorban már felépítettek. A magánjog és a büntetőjog középkori eredményei sok szempontból a mai kódexekben is tovább élnek. A magyar Tripartitum sem válhat 19. századi értelemben vett kodifikációvá, látni kell összefüggéseit az európai *ius communé*-vel. Werbőczy feltehetően nem akart magyar kódexet alkotni, de arról, hogy neki mi volt a véleménye a magyar jog és az európai jog kapcsolatáról, azt csak a Tripartitum alapos elemzésével lehet kideríteni. Ehhez pedig a középkori jogtörténetre is szükség van.

Az MTA Jogtörténelmi Albizottsága szerencsésen ragadta meg ezt az alkalmat, amely egyúttal a magyar jogrendszer fejlődése fél évezredes történetének elemzésére is lehetőséget nyújtott. Különösen Máthé Gábor professzor urat, a Jogtörténelmi Albizottság elnökét illetik meg a köszönet szavai, akinek tudományos megalapozottsággal és éleslátással párosuló szervezőmunkája elengedhetetlen volt a konferencia létrejöttéhez. Máthé Gábor jó példát adott arra is, hogyan haladjuk meg a magyar provincializmust, és hogyan választhatunk olyan jogtörténelmi témákat, amelyek nyugat-európai érdeklődésre is számot tarthatnak. Kívánjuk, hogy elnöklelte alatt még jó néhány középkori és kora újkorai témájú konferencia kerülhessen megrendezésre.

Bónis Péter



- **2013. július 5-én**, a Nemzeti Községi Egység Dekáni Tárgyalójában pályatársai és barátai az alkalomra megjelentetett, *Állam-, Egyház-, Jogtörténelmi Magyarizációk* című ünnepi kötetrel köszöntötték Rác Lajos professzort 65. születésnapja alkalmából.
- **2013. július 10–12-én**, az ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogtörténelmi Tanszékének és a jénai Friedrich-Schiller-Universität Büntetőjogi és Jogtörténelmi Tanszékének szervezésében, Rothenburg ob der Taube Kriminallmuseumának közreműködésével rendezték meg a 13. Deutsch-ungarisches strafrechtsgeschichtliches Seminar.
- **2013. szeptember 20-án**, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, valamint a budapesti Andrassy Német Nyelvű Egyetem szervezésében nemzetközi konferenciát rendeztek a PPKE Tanácsstermében és az Andrassy Egyetem Andrassy Termében. *Good Governance: Reforming Representation* címmel. Az I. Panelben (Elméleti alapok) Komáromi László (PPKE – Improving Representation by Direct Democracy?), Pállinger Zoltán Tibor (Andrassy Egyetem – Enhancing Democracy's Quality: Representative and Direct Democracy – Two Faces of the Same Coin?), Paksy Máté (PPKE – From Mirror to Kaleidoscope: Direct and Representative Democracy in a Federal

State (the Case of Reference re Secession of Quebec), Apostolou Janina (AE – The Diffusion of Participatory Budgeting in German Municipalities), Saskia Fritzsche (FÖV Speyer – E-Participation as an Instrument of Vibrant Democracy and its Legal Challenges), a II. Panelben (Special Groups' and Interests' Representation) Schanda Balázs (PPKE – The Right to Vote. Is the Suffrage Truly Universal? The Representation of Minors), Ifj. Zlinszky János (PPKE) és Fülöp Sándor (Experiences from the First Years of the Ombudsman for Future Generations in Hungary), Christina Griessler (netPOL-Network for Political Communication-AE – The Government's and Citizens' Approach to Political Reform in the Republic of Ireland), Sergiu Constantin (EURAC – Autonomy and Minority Representation – The Case of South Tyrol), a III. Panelben (Transcending National Borders: Global Suffrage?), Szabó Marcel (PPKE – The EU Dimension of National Parliamentary Elections through Representation in the Council of Ministers. Complications Arising from Multiple Citizenship), Beke-Martos Judit (ELTE – Inestimable to Them and Formidable to Tyrants Only), Bos Ellen (AE – Voting from Abroad: The Hungarian Case) tartott előadást.

## HÍREK